

дження (попереднього розгляду справи суддею, попереднього слухання) при наявності можливості оскаржити ці рішення.

Ми не можемо погодитися з позицією, відповідно до якої всі питання про допустимість доказів повинні вирішуватися не пізніше, ніж у ході підготовчого судового засідання. Аналіз процесуальних засобів збирання та дослідження доказів не дозволяє у всіх випадках вирішувати це питання на першій з судових стадій. Крім цього, сумніви у допустимості доказу в деяких випадках можуть вперше виникнути при розгляді справи в суді.

Крім того, пунктом 8 Інформаційного листа Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ «Про деякі питання порядку здійснення судового розгляду в судовому провадженні у першій інстанції відповідно до Кримінального процесуального кодексу України» № 223-1446/0/4-12 від 05 жовтня 2012 року встановлено, що застосоване законодавцем при наданні визначення поняття «докази» формулювання «фактичні дані, отримані у передбаченому КПК порядку» та положення ч. 3 ст. 17 КПК про те, що обвинувачення не можуть ґрунтуватися на доказах, отриманих незаконним шляхом, свідчать, що відомості, матеріали та інші фактичні дані, отримані органом досудового розслідування в непередбаченому процесуальним законом порядку чи з його порушенням, є очевидно недопустимими, а це відповідно до ч. 2 ст. 89 КПК тягне за собою неможливість дослідження такого доказу або припинення його дослідження в судовому засіданні, якщо таке дослідження було розпочате. Зазначене правило застосовується і щодо доказів, отриманих внаслідок істотного порушення прав та свобод людини (ст. 87 КПК) за умови підтвердження сторонами кримінального провадження їх очевидної недопустимості. В іншому випадку суд вирішує питання допустимості доказів під час їх оцінки в нарадчій кімнаті під час ухвалення судового рішення.

Таким чином, проблема визнання доказів недопустимими та виключення їх із доказової бази багато в чому спричинена недосконалістю норм кримінального процесуального закону. Закономірним наслідком цього є те, що органи кримінальної юстиції застосовують норми про допустимість (недопустимість) доказів на свій розсуд. Дана обставина свідчить про необхідність подальшого удосконалення встановленого законом процесуального порядку та правових наслідків визнання доказів недопустимими.

Чернега І.Л.

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри кримінального процесу*

ПОКАЗАННЯ З ЧУЖИХ СЛІВ: НОВЕЛА ЧИ РЕГРЕС?

Новий Кримінальний процесуальний кодексу закріпив норму, яка викликає багато дискусій не лише серед теоретиків, але і серед практиків в галузі кримінального процесуального права. Мова йдеться про пока-

зання з чужих слів. На перший погляд, законодавець намагається всіляко вдосконалити норми процесуального права, але дана стаття може стати кроком назад, в часи коли для затримання особи достатньо було лише повідомлення про її «протиправну» діяльність.

Стаття 97 говорить про те, що показаннями з чужих слів є висловлювання, здійснене в усній, письмовій або іншій формі, щодо певного факту, яке ґрунтується на поясненні іншої особи і суд може визнати допустимим доказом такі показання незалежно від можливості допитати особу, яка надала первинні пояснення у виняткових випадках, якщо такі показання є допустимим доказом згідно з іншими правилами допустимості доказів. В даному випадку є незрозумілим чому законодавець робить акцент лише на дотримання правил допустимості при отриманні даного доказу, але нічого не говорить про належність його. З даної норми випливає, що якщо немає можливості допитати особу, яка, ймовірно, давала первинні показання, а пояснення з чужих слів були відібрані уповноваженим суб'єктом з дотриманням належної процедури і належним чином оформлені, то такі показання автоматично стають допустимими доказами по справі. На нашу думку, така позиція законодавця є спірною. Щоправда, в ч.2 ст. 97 КПК України дається роз'яснення, що при вирішенні питання про визнання показань з чужих слів допустимими суд зобов'язаний враховувати ряд обставин. Першою обставиною є значення пояснень і показань, у випадку їх правдивості, для з'ясування певної обставини і їх важливість для розуміння інших відомостей. Постає питання, як в даному випадку можна оцінити правдивість таких показань, якщо особу, яка давала їх первинно неможливо допитати? І чи можуть бути використані такі відомості для важливості розуміння інших наявних відомостей по справі, якщо в ч.6 ст. 97 законодавець робить акцент на тому, що показання з чужих слів не можуть бути допустимим доказом факту чи обставин, якщо показання не підтверджуються іншими доказами? Вважаємо таку думку хибною і необхідною для доопрацювання.

До інших обставин, які суд повинен враховувати при вирішенні питання про допустимість як доказу показань з чужих слів відносяться обставини надання первинних пояснень, які викликають довіру щодо їх достовірності. Знову ж таки, незрозуміло як можуть бути встановлені обставини надання первинних пояснень, окрім тих, які висловлює сам допитуваний; Переконливість відомостей щодо факту надання первинних пояснень. Які відомості, в даній ситуації будуть вважатися переконливими і як можна їх перевірити? Уявімо, що є показання інших свідків, які бачили як особа при смерті спілкувалася з тим, хто дає показання з чужих слів, та напевно чи можна вважати такі відомості достатніми для того, щоб стверджувати, що при даному спілкуванні дійсно було повідомлено щось стосовно обставин справи; Співвідношення показань з чужих слів з інтересами особи, яка надала ці показання. Можливі випадки, коли особа видає власні відомості за показання третіх осіб, для того, щоб не виявити влас-

них інтересів в результатах розгляду даної справи; Можливість допиту особи, яка надала первинні пояснення, або причини неможливості такого допиту. На нашу думку, така обставина повинна бути першочерговою, оскільки тільки так можна дійсно перевірити правдивість і належність таких показань.

В свою чергу, КПК закріплює перелік обставин за якими суд має право визнати неможливим допит особи. До них відносяться її відсутність під час судового засідання внаслідок смерті або через тяжку фізичну чи психічну хворобу, якщо особа відмовляється давати показання в судовому засіданні, не підкорюючись вимозі суду, не прибуває на виклик до суду, а її місцезнаходження не було встановлено шляхом проведення необхідних розшукових заходів. Виходить, якщо особа, яка давала первинні показання померла, або переховується, то ми апріорі повинні вірити тим показанням, які нам від її імені переказують.

Народний депутат Г. Москаль у своїй пояснювальній записці до проекту Закону України «Про внесення зміни до Кримінального процесуального кодексу України (щодо виключення положень про визнання доказами показань з чужих слів)» зазначає, що негайного скасування, на його думку, потребує положення статті 97 нового КПК – Показання з чужих сліві ми з ним погоджуємось. Адже, з набуттям чинності нового КПК кримінальне переслідування може ґрунтуватись на неперевірній або недостатньо перевірній інформації, поширеній іншою, третьою особою. Тобто, вся репресивна машина держави може включитись на повну потужність проти людини, якщо одна особа посилається на «факти», які мають ознаки складу злочину, почуті від іншої особи без обов'язкового допиту поширювача інформації, встановлення достовірності цієї інформації тощо. Фактично, мова йде про кримінальне провадження, яке базується на звичайних плітках та чутках, що завдають шкоди людству багато років (http://w1.cl.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=45574).

На нашу думку, стаття, яка закріплює можливість використання показань з чужих слів як доказу є дуже спірною, оскільки суб'єктивність таких показань сумнівів майже не викликає. З статей КПК зрозуміло, що такі показання можуть використовуватися як докази, якщо неможливо допитати особу яка давала первинні пояснення у виняткових випадках, але це виглядає як остання соломинка за яку повинна хапатися особа, яка відбирає пояснення чи проводить допит. Вірогідність спотворення пояснень однієї особи іншою дуже велика. Це може бути викликано рядом причин, таких як навмисне спотворення, особиста заінтересованість в результатах розгляду справи, особливості світосприйняття, психічного стану, рівень інфантильності, вади слуху чи зору, які не впливають на життєдіяльність, але можуть дати неправильну картину подій та ін. Також не слід забувати про те, що особі навмисно може бути повідомлено завідомо неправдиві показання, про достовірність яких вона не може судити.